

firma Foussos Brothers poslovala "manage" s brodovima "Kyma" i "Agriali" slijedi da je tuženi bio poslovni rukovodilac spornih brodova, tj. da je s njima poslovao. Naime, poslovanje s brodovima određene firme znači nastupanje na tržištu u vlastito ime, a eventualno za račun trećih - vlasnika odnosnih brodova, pa je to jedna vrsta komisionog poslovanja. U takvom slučaju poslovni rukovodilac kao nosilac posla (manager of the ships), pa bilo to i pomorska agencija odgovara agentu korespondentu za svako potraživanje prema brodu koje je agent korespondent izvršio po nalogu glavnog agenta - agenta poslovođje.

G.B.

VIŠI PRIVREDNI SUD SR HRVATSKE

Drugostepena presuda br. III-Sl-1900/73-2
od 24.IV 1974.

Vijeće: Ivo Bešker, Petar Sremac, prof.dr Branko Jakaša

Špediter - Špediterova odgovornost za izvršenje dobivene dispozicije i za brodarov rad - Izdavanje neistinite teretnice - Špediter je dužan postupati po nalogu svoga komitenta vodeći računa o njegovim interesima - Ukoliko dodje do poteškoća u izvršavanju komitentove dispozicije, špediter je dužan svoga komitenta o tim poteškoćama obavijestiti i zatražiti potrebne upute - Špediter je dužan s brodarom zaključiti ugovor o prijevozu za onoliko brodskeg prostora za koliko to zahtijeva njegov komitent - Kad je špediter zaključio takav ugovor, on ne odgovara svom komitentu ako brodar ne ispuni svoju ugovornu obavezu i ukrca manje tereta od ugovorenog - Pod ovim uvjetima špediter je dužan brodaru uložiti protest, obavijestiti svoga komitenta i zatražiti od njega potrebne upute - Špediter nije dužan postupiti po komitentovom nalogu za izmjenu dispozicije koje je izvršenje u toku - Špediter ne odgovara za štetu koju je njegov komitent pretrpio zbog toga što je brodar na špediterov zahtjev izdao neistinitu teretnicu u kojoj je navedeno da je ukrvano više tereta nego što je stvarno ukrvano, ako je za izdavanje takve teretnice špediterov komitent znao i na to pristao - Pod ovim uvjetima komitent se u svoju korist ne može pozivati da je špediter postupao protivno načelu poštenja i savjesnosti

Tužitelj je špediterov komitent, a tuženik je špediter.

Komitent je dao nalog špediteru da iz luke Bar u Bejrut otpremi komitentovom kupcu 600 tona pisaćeg papira u balama. Iz izvršenja ovog posla među strankama je nastao spor u kojemu tužitelj zahtijeva od tuženog špeditera da mu nadoknadi štetu. U potkrepu svoga zahtjeva tužitelj navodi: da tuženi špediter uopće nije ugovorio s brodarom dovoljno brodskog prostora za prijevoz 593.878 kg papira; da je tuženi ugovorio zaključnicom broj 49 prijevoz samo za 552 tone; da je dio tereta od cca 513 tona ukrcao na brod, a ostatak od cca 80 tona nije ukrcao i prevezen je drugim brodom 30 dana kasnije od ostavljenog roka za otpremu; da je tuženi špediter ishodio od brodara neistinitu teretnicu koja je glasila na 593.878 kg papira dajući u zamjenu brodaru svoje garantno pismo; da je teretnica (i to čista) koja se odnosila na pošiljku od 593.878 kg papira sadržavala neistinite podatke u pogledu količine robe koja je na brod ukrkana, jer je na brod ukrcao svega 513 tona papira i to dijelom na palubu, a u teretnici to nije bilo naznačeno; da je roba prodana uz transportnu klauzulu C&F Bejrut, a plaćanje kupovne cijene da je predviđeno dokumentarnim akreditivom, koji je bio oročen do 28.II 1967. uz predočenje ovjerenih faktura prodavaočevih i čiste teretnice; da je brod s ukrcajnim teretom od samo 513 tona stigao u luku iskrcaja Bejrut prije nego što je tužitelj naplatio cijenu iz akreditiva; da je kupac dokazao da teretnica nije istinita pa je stoga banka odbila da isplati kupovnu cijenu; da je tužitelj kupcu bonificirao iznos od 10.000.- USA \$ tj. 166.500.- din. zato što je kupac zaprijetio da će odbiti prijem tako dostavljene robe, pozivajući se na oštećenja - napose na ona koja su nastala od vlage na dijelu tereta koji se prevozio na palubi broda; da je imao daljnju štetu u obliku troškova od 8.740.- din. koliko je tužitelj podmirio svojim radnicima na ime puta i boravka četiri dana u Bejrutu radi rješavanja spora s kupcem.

Tuženi špediter odbija podmiriti tužitelju sporne iznose i ističe slijedeće: da je tužitelj sam sebi proizročio štetu na taj način što je olako bonificirao kupcu iznos od 10.000.- USA \$ - prigovor bezrazložnog uvažavanja reklamacije; da ukoliko bi se eventualno utvrdilo da je došlo do štete, onda je šteta posljedica radnji i propusta brodarova. Krcanje jednog dijela tereta na palubu broda izvršio je brodar samovoljno, a tuženi špediter je to uredno i na vrijeme protestirao brodaru 17.II 1967. Za manje ukrcajnu količinu papira od 552 tone kao i za ukrcaj dijela robe na palubu odgovoran je brodar, jer je tuženi špediter

na vrijeme zaključnicom od 3.II 1967. br.49 osigurao brodski prostor za 552 tone. O neizvršenoj obavezi brodarovoj iz ugovora o prijevozu (zaključnici br.49) kao i o protestu o manje ukrcanim količinama tuženi je obavijestio tužitelja, pa je time izvršio sve obaveze urednog špeditera; da je tužitelj zatražio povećanje broskog prostora na 593 tone tek 17.II 1967, kad je već brod započeo ukrcaj po zaključnici broj 49 od 3.II 67, pa da taj nalog tužiteljev nije bilo moguće provesti; da je povećanje količine robe na 593 tone, a koje je povećanje zahtijevao tužitelj, bilo potrebno tužitelju radi udovoljenja obavezama, koje su slijedile za tužitelja po kupoprodajnoj klauzuli C&F Bejrut - plaćanje po dokumentarnom akreditivu, a gdje je bila predviđena količina od 593.878 kg, što je tužitelj saopćio tuženom tek 17.II 1967, tj. kad je brod već prispio u luku i počeo ukrcaj; da je tužitelja obavijestio tuženi 17.II 1967. da brod nema prostora, pa da radi toga neće biti ukrcano 80 tona papira, a tužitelj da je nakon toga naložio teleksom tuženom da ishodi od broдача čistu teretnicu na fakturiranu količinu robe u čitavoj količini od 593.878 kg, što je tuženi po nalogu tužiteljevu učinio, pa je tužitelj znao pod kakvim je uvjetima došlo do izdavanja neistinite teretnice, koje je izdavanje sam zahtijevao.

Tuženi ističe da je u svemu postupao kao uredan špediter pa nije odgovoran za štetu koja je tužitelju nastala, te da tužitelj sam treba da snosi štetu koja mu je nastala spornim poslom.

Rješavajući spor Viši privredni sud u Zagrebu presudom P-292/70 od 10.VI 1971. odbio je tužitelja sa zahtjevom, jer je nakon provedenih dokaza našao da tuženi nije odgovoran za nastalu štetu.

Povodom žalbe tužiteljeve Vrhovni privredni sud rješenjem Sl-6/72 od 1.III 1972. ukinuo je presudu Višeg privrednog suda u Zagrebu i predmet uputio Okružnom privrednom sudu u Rijeci kao stvarno i mjesno nadležnom sudu za sudjenje o sporu.

Vrhovni privredni sud smatra da je tuženi špediter odgovoran, jer da je pogrešno stajalište Višeg privrednog suda u Zagrebu da čista teretnica oslobadja špeditera odgovornosti bez obzira na način i iz kojih razloga je tuženi kao špediter takvu teretnicu ishodio od

brodara. Da je tuženi u času izdavanja teretnice znao da u nju nisu uneseni točni podaci i da je to "čista ali istovremeno i neistinita teretnica". Ovakvo ponašanje tuženoga da se ne može uzeti kao savjesno poslovanje, jer se protivi načelu poštenja i savjesnosti iz uzance 3 OU za promet robom i osnovnoj obavezi tuženoga kao špeditera da u izvršavanju naloga svoga komitenta štiti njegove interese. Ishodjenjem neistine teretnice tuženi je zapravo štitio svoj interes, jer je propustio da za prijevoz tereta osigura potreban brodski prostor, za što ne može biti odgovoran tužitelj.

Naloženo je da se provedu u nastavku postupka daljnji dokazi.

Prvostepeni sud u nastavku postupka proveo je dokaz saslušanjem svjedoka zamolnim putem, pa je nakon toga donio pobijanu presudu kojom je usvojio tužbeni zahtjev, jer da je našao: da je roba bila uskladištena u tužnikovom skladištu u Baru, pa je tuženom bilo poznato da je roba bilo 593 tone i da je prema tome tuženi trebao ugovoriti za tu količinu robe brodski prostor, što nije učinio; da je tuženi nepravilno postupio kad je dopustio da se teret krca na palubu broda a da količina od 80 tona tereta ostane u luci; da je tuženi nepravilno postupio kad je brodaru izdao garantno pismo u zamjenu za neistinitu čistu teretnicu, te da ovo garantno pismo predstavlja dokaz o odgovornosti tuženoga tužitelju za nastalu štetu; da iz iskaza svjedoka i isprava u spisu ne slijedi da je tužitelj bio upoznat pod kakvim je uvjetima izdana "čista" teretnica i da se suglasio s postupkom špediterovim.

Pravodobnom žalbom tuženik pobija navedenu presudu u cijelosti zbog svih žalbenih razloga iz člana 342. stava 1. Zakona o parničnom postupku, te predlaže da se ista preinači i tužbeni zahtjev u cijelosti odbije.

Ističe još i to da je kupčev osiguratelj podmijario kupcu štetu nastalu na spornom papiru, a zatim ustao regresnim zahtjevom protiv brodara za naknadu štete. Stoga tuženi tvrdi da nisu točni navodi tužiteljevi da je podmijario svomu kupcu štetu u iznosu od 10.000.- USA \$.

U odgovoru na žalbu (kao i u nadopuni odgovora na žalbu od 12.I 1974.g) tužitelj pobija žalbene navode i predlaže da se žalba tuženoga odbije.

Ističe da su brodar i kupčev osiguratelj zaključili vansudsku nagodbu, kojom se brodar na ime štete obvezao platiti kupčevom osiguratelju iznos od USA \$ 900.-

Ispitujući pobijanu presudu u granicama žalbenih razloga i prijedloga u smislu čl.353 Zakona o parničnom postupku drugostepeni sud nalazi da je žalba tuženikova osnovana iz slijedećih razloga:

Nije točno utvrđenje pobijane presude da je tuženi držao robu u svom skladištu u Baru, jer za to u spisu ne postoje dokazi. Osim toga ni sam tužitelj ne tvrdi da je roba bila uskladištena kod tuženoga ili da filijala tuženog poduzeća u Baru ima svoje skladište. Nesporno je međju strankama: da je robu proizvela Fabrika celuloze u Ivangradu i uskladištila ju u luci Bar; da je tužitelj bio izvoznik (komisionar) spomenutog proizvođača iz Ivangrada, te da je roba prodana Ibrahimu Diabu iz Bejruta C&F Bejrut s time da se kupovna cijena imala naplatiti iz oročenog - do 28.II 1967.g. akreditiva kod banke u Bejrutu; tužitelj je tuženom izdao pismenu dispoziciju broj 6/66 za otpremu 949 bala papira - težine svake bale od 150 do 160 kg; tuženi u izvršenju ove dispozicije, a po djelomičnim dispozicijama tužiteljevim, naručivao potreban brodski prostor, i da je od te količine kao prvi lot od 317 tona, i drugi lot od oko 80 tona otpremljen uredno i bez prigovora. Tuženi je prilikom otpreme trećeg lota naručio brodski prostor zaključnicom broj 49/67 od 3.II 1967. za količinu od 520 tona, koja je količina naknadnim zahtjevom tužiteljevim povećana na 552 tone, i da je brodar pristao da se zaključnica ispravi na baš tu količinu robe. Po toj zaključnici brod je u luci Bar 17.II 1967. započeo ukrcaj, te do 23.II 1967. ukrcao 513 tona robe, i od toga je ukrcao dio robe na palubu u količini od 246.981 kg odnosno 1582 bale; da je tuženi protestom od 17.II 1967. protestirao brodaru nepravilan ukrcaj robe na palubu, da se radilo o količini robe od 593.878 kg papira odnosno 3.804 kom. bala papira za luku Bejrut; da je oko 80 tona bala papira ostalo neukrcano; da je tuženi izdao brodaru garantno pismo od 23. II 1967, a brodar izdao čistu a neistinitu teretnicu onako kako je to već uvedno rečeno; da je ostatak robe od oko 80 tona otpremljen krajnjem korisniku mjesec dana kasnije, tj. iza 28.II 1967. godine.

Ocjenjujući nesporno utvrđene činjenice kao i okolnost da je tuženi, a što je nesporno, radio kao špediter po nalogu tužiteljevu, tj. da je tuženi bio samo

punomoćnik tužiteljev tj. njegov zastupnik u otpremi robe, valja stoga stajališta ocjenjivati rad i postupke tuženog špeditera.

Tuženi špediter u okviru svoga poslovanja dužan je postupati u smislu s nalogom svoga nalogodavca vodeći računa o njegovim interesima, te je slijedom toga u izvršenju svojih poslova, a napose ako dodje do kakvih poteškoća, dužan obavijestiti svoga nalogodavca i zatražiti potrebne upute. (Ovo je u skladu s odredbama Općih uvjeta špediterskih usluga u međunarodnom saobraćaju u Jugoslaviji od 1958.g.)

Ocjenjujući postupak tuženoga u spornom slučaju valja istaći da je tuženi u izvršenju sporne otpreme robe, tj. papira, u svemu postupao po dobivenim nalogima tužiteljevima, te da je o nastupjelim poteškoćama pravovremeno obavijestio tužitelja - svog nalogodavca, te u daljnjim postupcima izvršavao njegove naloge kao svoga nalogodavca. Naime iz utvrđenog činjeničnog stanja, a koje slijedi iz spisa i priloženih pismenih dokaza, te i iz iskaza svjedoka, koji je saslušan zamolnim putem, slijedi da je tuženi u otpremi spornog papira postupao po dobivenim nalogima tužiteljevima kad je najprije osigurao brodski prostor za 520 tona, a zatim po zahtjevu tužitelja brodski prostor od 552 tone. Zaključivši ovakav ugovor s brodarom tuženi kao špediter izvršio je svoju obavezu za osiguranje broskog prostora za otpremu naložene količine tereta.

Okolnost da brod nije mogao ukrcati i nije ukrcao svu količinu tereta, već manje, i to jedan dio na palubu broda, ne može se pripisati propustu tuženog špeditera u izvršenju njegovih obaveza.

Naime, špediter kao otpremnik robe izvršio je svoju obavezu kad je sklopio ugovor o prijevozu, a da li će brodar odnosni ugovor ispuniti ili ne, ta okolnost ne može se pripisati propustu špediterovu, nego odgovornost za neispunjenje vozaškog ugovora pada na brodara.

U takvom slučaju špediter je dužan da brodaru podnese potrebne prigovore i da o toj činjenici obavijesti svoga nalogodavca i traži potrebne upute. Kad je ovo špediter učinio, izvršio je svoju obavezu kao uredan špediter pa svom nalogodavcu neće biti odgovoran za bilo kakve posljedice koje bi nastale zbog neizvršenja ili nepravilnog izvršenja ugovora o prijevozu od brodarove strane.

Naime predajom robe brodaru u smislu čl.15-17 Općih uvjeta špediterskih usluga u međunarodnom saobraćaju u Jugoslaviji, a i iz prirode samog posla, prestaje odgovornost špediterova za robu koju je primio na otpremu. Nakon ukrcaja robe i predaje brodaru špediter je dužan ishoditi od brodara teretnicu, kojom dokazuje da je robu ukrcao na brod, te da svom nalogodavcu osigura zahtjev za eventualnu naknadu štete, koja bi proizašla iz neispunjenja ili neurednog ispunjenja ugovora od brodarove strane.

U predmetnom slučaju nesporno je da je tužitelj teleksom od 17.II 1967, dakle u vrijeme kad se vršio ukrcaj na brod, tražio povećanje brodskog prostora na količinu od 593.878 kg, tj. na upravo onoliko koliko je tužitelju bilo potrebno da bi obzirom na uvjete iz dokumentarnog akreditiva mogao naplatiti kupovninu, utoliko prije što je odnosni akreditiv bio fiksni, neopoziv i oročen do 28.II 1967.

Za neispunjenje ovog tužiteljevog naloga tuženi špediter ne odgovara, jer za posljedice izazvane izmjenom dispozicije koje je izvršenje već bilo započeto, špediter ne odgovara u smislu toč. 10 cit. Općih uvjeta, a koji su sastavni dio ugovora o špediciji.

Iz iskaza saslušanih svjedoka, a napose iz teleksa broj 1220 od 17.II 1967, očito i jasno slijedi da je tužitelju odnosno njegovom ovlaštenom predstavniku bilo poznato i jasno stanje u pogledu sporne robe u luci Bar. Naime u tom teleksu tuženi izričito saopćava tužitelju: "Nakon ponovnih intervencija na nivou naše direkcije s brodarovom direkcijom obaviješteni smo da će agent izdati čistu teretnicu za količinu predviđenu po vašoj fakturi gore citiranoj s tim što brod neće ukrcati cca 80 tona papira, jer ih ne može smjestiti na brodu." Tužitelj je odgovorio odmah tuženom: "Već je njegov službenik obaviješten od strane vašeg direktora, sve je u redu." Iz ovoga slijedi, a što uostalom i naknadno saslušani svjedok ne poriče, da je pravo stanje stvari tužitelju kao nosiocu posla bilo poznato i da je upravo tužitelj taj koji je tražio da se ishodi čista teretnica. Iz te činjenice ne može se izvesti zaključak da je tuženi špediter u svom interesu ishodio neistinitu teretnicu. Ovakva teretnica nije bila potrebna tuženom špediteru, nego je bila potrebna tužitelju, njegovom nalogodavcu, da bi pomoću takve teretnice mogao naplatiti kupovninu.

Iz činjeničnog stanja i iskaza svjedoka, radnika tuženoga, a kojega iskazu nema razloga da se ne vjeruje, upravo je tužitelj odnosno njegovi odgovorni radnici zahtijevali da se ishodi takva teretnica od broдача. Ovo slijedi i iz teksta teleksa, koji su između tužitelja i tuženoga izmijenjeni, a u kojima se govori da broдар пристаје na izdavanje takve teretnice.

Treba doduše istaći da tuženi doista postupajući u ovom slučaju po nalogu svoga nalogodavca, tj. tužitelja, nije postupao u skladu s načelom poštenja i savjesnosti iz uzance br. 3 Općih uzanca za promet robom, no ne u odnosu prema svom nalogodavcu - tužitelju - već u odnosu prema primaocu robe, koji je ovakvim postupkom tužitelja i njegovog punomoćnika, špeditera, mogao biti oštećen. Međutim ovakav postupak tuženoga u odnosu na njegovog nalogodavca ne može se uzeti da je bio protivan načelu poštenja i savjesnosti, jer je tužitelju i njegovim odgovornim radnicima bilo i moralo biti jasno da će eventualni rizik za snišanje posljedica iz takove teretnice snositi upravo tužitelj. Obzirom na to ovaj sud smatra da tuženi špediter ne može za nastalu štetu tužitelju biti odgovoran, jer je ta šteta nastala pristankom tužiteljevim. Naime ne može se tužitelj uspješno pozivati na načelo poštenja i savjesnosti iz uzance 3 OU, kad je sam prema trećem primaocu postupao protivno tom načelu (st.2, uzance 3 OU).

Osim toga posebno treba istaći da iz pravnog odnosa mandata, a takav je odnos između špeditera i nalogodavca, mandatar ne odgovara za štetu mandantu, ako je mandatar postupao po izričitim nalogima mandanta. Stoga ni špediter ne odgovara nalogodavcu za bilo kakvu štetu zbog toga što je špediter postupao po izričitim (imperativnim) nalogima svoga nalogodavca.

V.V.